

ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ПОВНОГО ТОВАРИСТВА

Повні товариства, як і в цілому господарські товариства, відіграють значну роль у системі цивільного обігу. Повне товариство є відносно нескладною юридичною особою, однак, у зв'язку з необмеженою відповідальністю учасників за боргами товариства, дана організаційно-правова форма рідко застосовується суб'єктами господарювання та, як правило, створюється лише тоді, коли цього вимагає законодавство.

У науковому плані питання правового становища повних товариств розробляли О. М. Вінник, О. Р. Кібенко, О. С. Шеремет, Б. В. Шуба. Однак комплексного дослідження майнової відповідальності учасників повного товариства у науковій літературі не проводилося. Необхідна розробка і обґрунтування конкретних рекомендацій по удосконаленню системи відповідальності учасників повного товариства на основі принципу оптимально ефективного захисту інтересів кредиторів товариства і знаходження балансу між інтересом кредиторів по отриманню задоволення своїх вимог і інтересом учасника по максимальному дотриманню принципу відокремленості майнових мас учасника і товариства. Вищезазначене свідчить про актуальність теми та доцільність проведення дослідження з даного питання.

Отже, сфера дослідження є такою, що містить значну низку злободенних проблем, які ми хочемо висвітлити і запропонувати підхід до їхнього розв'язання, виходячи із комплексного аналізу відносин, що виникають при відповідальності, у тому числі їхнього матеріального та процесуального аспектів.

На сьогодні організація, діяльність повних товариств регулюються Цивільним та Господарським кодексами України, спеціальним Законом України «Про господарські товариства», а також низкою інших нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 66 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. зазначено, що всі учасники повного товариства несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном [1]. Приписи ст. 119 Цивільного кодексу України [2] також вказують на несення солідарно учасниками повного товариства додаткової субсидіарної відповідальності за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. Отже кожен учасник повного товариства несе особисту майнову відповідальність, незалежно від часу виникнення зобов'язань відповідальність не може бути обмеженою доповненням «із обмеженою відповідальністю», не може бути змінена угодою сторін. Крім цього, відповідальність за зобов'язаннями товариства настає в рівній мірі як для засновників повного товариства, так і наступних учасників, що регламентується безпосередньо приписами ч. 2 ст. 124 ЦК України.

Т. Кашанина характеризує відповідальність учасників повного товариства по двох позиціях: по розміру — необмежена, хоча у товариства є відособлене

майно, яким воно відповідає по своїх боргах, у разі його недостатності стягнення кредиторів може бути обернене також на майно учасників. Така небезпека загрожує кожному учасникові, що примушує вельми серйозно підходити до підбору учасників товариства і розраховувати тільки на тих людей, яких вони добре знають і з якими їх зв'язує повна взаємна довіра; по характеру — солідарна, що означає відповідальність один за одного. Іншими словами, вимога про стягнення може бути звернена до будь-якого із учасників товариства, до одного або декількох відразу.

Слід зазначити, що відповідальність учасників повного товариства не носить необмеженого характеру, оскільки законодавством встановлено, що вона є субсидіарною. Так учасники повного товариства несуть відповідальність додатково до відповідальності повного товариства як самостійного суб'єкта права, основного боржника, та звернення до них кредитора з вимогами можливе, якщо пред'явлені вимоги до основного боржника не були задоволені із-за відсутності коштів. У даному разі, при застосуванні такої конструкції майнової відповідальності учасників повного товариства, ознака винності діяння не є обов'язковою ознакою, так як повне товариство самостійно виступає в господарському обігу та самостійно несе юридичну відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

Таким чином, стягнення боргових зобов'язань повного товариства шляхом звернення на майно його учасників можливо при наявності таких умов: фактичної неспроможності товариства, визнання повного товариства банкрутом, ліквідації товариства. У зв'язку з правосуб'єктністю персональних товариств як юридичних осіб в українському праві необхідно зазначити, що відповідальність учасників повних товариств настає в разі їх ліквідації за умови, що наявного майна такого товариства не вистачає для сплати всіх боргів. Отже теоретичні засади втілені у ст. 96 ЦК України, в якій визначається, що юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями, а її учасники, за загальним правилом, не відповідають за її зобов'язаннями, як і юридична особа не несе відповідальності за зобов'язаннями своїх учасників відносно учасників повного товариства, не застосовуються.

Б. Шуба пропонує зробити відповідальність учасників персонального товариства акцесорною, піддаючи критиці існуюче становище, при якому учасник не вправі висувати проти вимоги кредитора заперечення, які може висунути товариство, адже відповідальність учасників є своєрідним забезпеченням зобов'язання товариства [3, 8].

Відповідальність учасника повного товариства настає з моменту організації такої організаційно-правової форми, і зобов'язання виникають ще до державної реєстрації повного товариства, яке пов'язано зі створенням товариства та припиняє своє існування у зв'язку вибуття товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства. Між тим, на нашу думку, термін позовної давності у 3 роки є дуже великий. Крім того, проти позовних вимог, що впливає з договорів,

укладених повним товариством у процесі його діяльності, окремому учасникові, звичайно, важче захиститися.

Звичайно, норма виписана ч. 3 ст. 124 ЦК України є певною гарантією для забезпечення реальної відповідальності особи за справи та борги товариства. Такий досвід практикується у РФ, ФРН та інших країнах. Наприклад, у Російській Федерації учасник, вибувши з товариства, відповідає по зобов'язаннях товариства, що виникли до моменту його вибуття, нарівні із залишившимися учасниками протягом двох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства [4, 199].

Законодавець, прийнявши за основу загальний трирічний строк позовної давності, не врахував правозастосовну практику, крім цього на даний час відповідальність учасників повного товариства є обтяжливою і небезпечною для учасників товариства, що припинило своє існування, тому здається за необхідне встановити коротші в порівнянні із загальним правилом терміни позовної давності та вирішити питання законодавчих гарантій у разі примусового виключення та або виходу із складу учасників повного товариства. У зв'язку з цим виникає ситуація, коли гарантується протягом трьох років відповідальність, наприклад, учасника, який вибув у зв'язку зі смертю чи ліквідацією чи в інших випадках, передбачених ст. 129 ЦК України, але відповідальність учасника у разі його виходу на підставі ст. 126 ЦК України чи виключення з товариства відповідно до ст. 128 ЦК залишається за межами законодавчих гарантій. На думку О. С. Шеремета, ці недоліки правового регулювання можуть бути усунені у спеціальному законодавстві [5, 15]. Однак з даною позицією не можемо погодитися у зв'язку з тим, що прийняття спеціального законодавства з цього приводу є не зовсім доцільним та науково обґрунтованим. Адже дана проблема має бути вирішена регламентацією, шляхом внесення доповнень до ст. ст. 126, 128 ЦК України, що у разі виходу учасника з повного товариства або його виключення зі складу учасників повного товариства для нього настають наслідки, передбачені ч. 3 ст. 124 ЦК України, як це питання вирішено відносно передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства.

Відповідальність учасників повного товариства — безпосередньо перед кредиторами товариства — є важливим інструментом захисту майнових інтересів кредиторів, який дозволяє компенсувати ризики, що виникають у зв'язку з використанням правової форми господарського товариства в цивільному обороті.

Однак за межами законодавчої регламентації знаходиться питання про порядок несення відповідальності: чи повинні кредитори звертатися до конкретних учасників повного товариства після пред'явлення попередніх вимог до товариства або відразу безпосередньо до будь-якого з учасників. Адже у разі ліквідації товариства його учасники опиняються у виключно несприятливих умовах, якщо не буде встановлений попередній порядок звернення вимог до товариства в цілому.

Таким чином, норми щодо відповідальності учасників повного товариства необхідно удосконалювати, послідовно нарощувати масив норм, обґрунтованих

з позиції захисту не тільки інтересів кредиторів, а й враховуючи серйозне становище учасників повного товариства.

Література

1. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
3. Шуба Б. В. Відповідальність учасників господарського товариства як засіб захисту інтересів його кредиторів (порівняльно-правовий аналіз німецького і українського права): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Х., 2005. — 20 с.
4. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой / Под ред. Т. Е. Абовой и А. Ю. Кабалкина; Ип-т государства и права РАН. — М.: Юрайт-Издат: Право и закон, 2002.
5. Шеремет О. С. Правове регулювання організації і діяльності повного товариства: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Довецьк, 2006.

УДК 343.9.01

Д. О. Балобанова

ЗМІНА ПОНЯТЬ: ВІД ПОЛІТИКИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ДО ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Побудова в Україні правової держави викликає необхідність вирішення цілої низки завдань, у тому числі проблему розробки фундаментальних теоретичних понять і підходів. Серед надзвичайно широкого комплексу питань, які знаходяться у цьому ряду, одне із провідних місць займає розробка теоретичних основ протидії злочинності [1, 1].

Аналіз зазначених проблем міститься в роботах Ю. В. Бауліна, В. К. Грищука, О. І. Коробєєва, В. М. Кудрявцева, О. М. Литвака, В. В. Лунєєва, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, А. Н. Харитонова, В. І. Шакуна, О. М. Яковлева та інших провідних науковців у галузі кримінального права.

Наявність певної «кримінальної спадщини», з якою ми ввійшли в третє тисячоліття, вимагає розробки й реалізації ефективної стратегії протидії як у цілому злочинності, так і її найнебезпечнішим проявам. Ця стратегія повинна формуватися не тільки на науково обґрунтованому прогнозі розвитку кримінальної ситуації, але й враховувати реальні перспективи організаційно-правового й ресурсного забезпечення системи органів кримінальної юстиції. Дійсно, насамперед її основу повинна становити науково обґрунтована політика держави по протидії злочинності.

Протягом досить тривалого періоду історії нашої держави головна мета протидії злочинності визначалася як її викорінювання. При цьому «перекручування» поняття самої цієї ідеї, спочатку недосяжної в практичному плані внаслідок